

Bogusław Wójcik

(Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie)

INFORMACJA DOTYCZĄCA KESTON COLLEGE OPRACOWANA W WYDZIALE XI DEPARTAMENTU I MSW

Centre for the Study of Religion and Communism powstało w 1969 r. w Chislehurst z inicjatywy Michaela Bourdeaux, Johna Lawrence’a, Leonarda Schapiro i Petera Reddaway. Po przeniesieniu do Keston Common na obrzeżach Londynu w 1974 r., do organizacji stawiającej sobie za cel zmianę wyobrażeń ludzi Zachodu o sytuacji osób wierzących w ZSRS i innych krajach zza żelaznej kurtyny przyłgnęła nazwa Keston College (KC). Powstanie KC było przede wszystkim efektem poszukiwań intelektualnych i zmagañ duchowych jego głównego animatora – Bourdeaux, który w 1959 r. jako stypendysta British Council, a w kolejnych latach już prywatnie, odwiedzał ZSRS i miał możliwość obserwowania życia religijnego jego mieszkańców oraz nawiązywania kontaktów z dysydentami religijnymi. Po pierwszych próbach nagłośnienia prześladowań religijnych w ZSRS, m.in. za sprawą książki *Opium of the People*¹, doszedł on do przekonania, że należy stworzyć niezależny naukowy ośrodek badawczy, który zajmie się zbieraniem i korygowaniem informacji na ten temat, a następnie przekazywaniem ich opinii publicznej. Zamiar ten wpisał się ponadto w bardzo wyraźny od połowy lat siedemdziesiątych XX w. trend odwoływania się w polityce międzynarodowej do zagadnień związanych z obroną praw człowieka². W ciągu kilkunastu lat Bourdeaux, wraz z gronem badaczy zatrudnionych w Keston, dbając o rzetelność przekazywanych informacji oraz korzystając ze wsparcia autorytetów moralnych i naukowych, zbudował renomę ośrodka jako wiarygodnego przekaziciela „głosu prześladowanych”³. W dłuższej perspektywie czasowej KC odegrał nie tylko ważną rolę w dokumentowaniu działalności dysydentów religijnych i politycznych w ZSRS oraz jego państwach satelickich, lecz także przyczynił się do poszerzenia sfery wolności obywatelskich w tej części świata.

¹ M. Bourdeaux, *Opium of the People*, London 1965.

² M. Hurst, *British Human Rights Organizations and Soviet Dissent, 1965–1985*, London 2017, s. 5.

³ J. Robertson, *Be Our Voice. The Story of Michael Bourdeaux and Keston College*, London 1984.

Zgodnie z zamierzeniem Keston College miał również wpływ na zmianę postrzegania zachodniej opinii publicznej w tym zakresie. W 1984 r. Bourdeaux za swoją działalność otrzymał prestiżową Nagrodę Templetona. W związku z tym wydarzeniem można uznać, że połowa lat osiemdziesiątych XX w. była okresem, w którym KC miał największą siłę oddziaływania jako ośrodek opiniotwórczy. Wraz z upadkiem komunizmu w Europie Środkowej w 1989 r. jego zespół został zmuszony do określenia własnej misji na nowo, a jednym z przejawów tej kwestii było przeniesienie siedziby ośrodka w 1991 r. do Oxfordu i zmiana jego nazwy na Keston Institute⁴.

Rozpracowanie Keston College przez Departament I MSW

Z akt rozpracowania obiektowego dotyczącego Keston College⁵ wynika, że Departament I MSW prowadził je w latach 1979–1989. Zachowane materiały archiwalne pozwalają tylko na fragmentaryczne odtworzenie zgromadzonych informacji na temat KC oraz działań podejmowanych przeciwko niemu przez polski wywiad. Zgodnie bowiem z protokołem brakowania nr 128 z 17 stycznia 1990 r. komisja w składzie: ppłk Jerzy Bazański, mjr Jan Ignatowski i kpt. Piotr Leszkiewicz zakwalifikowała do zniszczenia także niepodlegające mikrofilmowaniu akta sprawy krypt. „Circus”, nr rejestracyjny 17888, nr archiwalny J-12254⁶.

Rozpracowanie ośrodka zostało zainicjowane w 1979 r. w Wydziale XI Departamentu I MSW (ds. przeciwdziałania dywersji ideologicznej)⁷. Publikowana w niniejszej edycji Informacja dot[ycząca] Keston College⁸ z grudnia 1982 r. oraz znajdujące się w teczce karty E-15 stanowią całość zachowanej dokumentacji z pierwszego okresu działań aparatu represji przeciwko tej organizacji. Na początku 1988 r., w wyniku założenia w Wydziale III Departamentu I MSW rozpracowania obiektowego krypt. „Circus”, prowadzenie sprawy przeniesiono do tej komórki. Postanowienie o jego wszczęciu zatwierdził 13 lutego 1988 r. dyrektor Departamentu I MSW płk Czesław Jackowski. Jedynym zachowanym dokumentem mówiącym o efektach prowadzonych wówczas działań jest Notatka informacyjna dot[ycząca] form i metod działalności Keston College z 9 czerwca 1988 r., która zresztą w zasadniczej części jest powieleniem dokumentu z grudnia 1982 r. Zawarta zaś w niej konkluzja odnosząca się do aktywizacji działalności KC, której wyrazem stały się: otwieranie zagranicznych placówek Keston College w USA, Kanadzie, Australii i Nowej Zelandii; rozbudowanie sekcji radzieckiej, w skład której wchodził Michael Rowe, John Anderson, Marite Sapiets, Andrew Sorokowski; zwiększenie „oferty stypendialnej dla przedstawicieli różnych ośrodków badawczych specjalizujących się w szeroko pojętej problematyce k[rajów] s[ocjalistycznych]”⁹ – możliwa była do wyciągnięcia na podstawie ogólnodostępnych informacji zamieszczanych w publikacjach ośrodka.

⁴ B. Wójcik, *Keston College a wolność religijna za żelazną kurtyną*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2019, nr 10, s. 117–127.

⁵ AIPN, 02071/27, Teczka rozpracowania obiektowego dotycząca Keston College – Ośrodka Studiów nad Religią i Komunizmem w Wielkiej Brytanii.

⁶ AIPN, 01746/4, Protokół brakowania akt nr 128, 17 I 1990 r., k. 353.

⁷ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. III: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 23–24.

⁸ AIPN, 02071/27, Informacja dotycząca Keston College, grudzień 1982 r., k. 10–16.

⁹ *Ibidem*, Notatka informacyjna dotycząca form i metod działalności Keston College, 9 VI 1989 r., k. 18–19.

„ZATWIERDZAM”
 Warszawa, dnia 11.02. 1988 r.

DYREKTOR DEPARTAMENTU I MSW
 DEPARTAMENTU I MSW
 h. Jankowski
 płk mgr Czesław Jackowski
 Dnia 11.02.88 r.

Tajne spec. znaczenia

16

POSTANOWIENIE
 o założeniu teczki rozpracowania obiektowego

Ja por. Janusz Kryńczak, inspektor Wydz. III Dep. I MSW
 (stopień, imię i nazwisko pracownika, stanowisko, Wydział)

rozpatrzywszy materiały dot. KESTON COLLEGE - ośrodka zajmującego się zbieraniem informacji na temat funkcjonowania Kościołów i związków wyznaniowych w krajach socjalistycznych oraz prowadzącego działalność propagandową w duchu skrajnego klerykalizmu wobec środowisk opiniotwórczych,
 stwierdziłem, że w związku z informacjami o powiązaniach w/wym. ośrodka z ośrodkami dywersji ideologicznej, organizacjami antypaństwowymi w krajach socjalistycznych oraz służbami specjalnymi państw NATO, konieczne jest stałe rozpracowanie Keston College.

Wnoszę o założenie rozpracowania obiektowego kryptonim „CIRCUS” i zarejestrowanie go w Ewidencji Operacyjnej Departamentu I-go.

„Zgadzaam się”
 Naczelnik Wydziału III Dep. I
 (podpis, stopień)
 Dnia 11.02. 1988 r.

(podpis pracownika)

Zarejestrowano w Ewidencji Operacyjnej Departamentu I dnia 1988 LUTY 16. 1988 r. pod Nr 17888
 (podpis pracownika ewidencji)

Postanowienie o wszczęciu rozpracowania obiektowego krypt. „Circus” dotyczącego Keston College, 11 II 1988 r. AIPN, 02071/27

Postanowienie o zakończeniu rozpracowania krypt. „Circus” i przekazaniu sprawy do archiwum Departamentu I MSW zostało zatwierdzone 28 listopada 1989 r. przez zastępcę dyrektora jednostki płk. Bronisława Zycha. W uzasadnieniu prowadzący sprawę inspektor Wydziału III Departamentu I MSW por. Janusz Kryńczak ogólnie

DOKUMENTY

scharakteryzował działania podejmowane w jej ramach, które – jak twierdził – obejmowały zarówno „rozpracowanie polskich kontaktów czołowych działaczy KC”, jak i współpracowników tego ośrodka¹⁰. Uzasadniał, iż na „zaniechanie aktywnego rozpracowania KC” wpływ miały „ograniczony zasób sił i środków pozostających w dyspozycji wydziału i rezydentury londyńskiej oraz fakt, że «Circus» nie jest głównym obiektem naszych działań na terenie Wielkiej Brytanii”¹¹.

Na uwagę zasługuje zaliczenie Keston College do grupy ośrodków dywersji ideologicznej. Zgodnie z obowiązującą w okresie PRL nomenklaturą dywersja ideologiczna była to „wroga, inspirowana przez obce ośrodki działalność ideologiczno-propagandowa, prowadzona w sposób zakamuflowany, mająca na celu wprowadzenie rozkładu ideologicznego w państwie, przeciwko któremu jest skierowana, dezorganizację jego życia politycznego, podważanie zaufania do jego kierownictwa politycznego, kwestionowanie jego osiągnięć politycznych, ekonomicznych i kulturalnych, stymulowanie odśrodkowych ruchów społecznych”¹². W opracowaniach resortowych podkreślano natomiast, że dywersja ideologiczna pozostaje specyficzną metodą walki klasowej skierowaną przeciwko socjalizmowi i prowadzona jest przez wyspecjalizowane ośrodki rządowe krajów kapitalistycznych. Ośrodki te dzielono na: placówki naukowo-badawcze, zajmujące się ideologią oraz funkcjonowaniem państw socjalistycznych; części administracji rządowej państw kapitalistycznych odpowiedzialne za propagandę i informację zagraniczną; fundacje naukowe i organizacje charytatywne; ośrodki nacjonalistycznych ugrupowań politycznych; ośrodki emigracji politycznej z państw socjalistycznych; ośrodki radiowe; antykomunistyczne organizacje o zasięgu międzynarodowym¹³.

Z perspektywy MSW w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. największe zagrożenie dla socjalizmu w Polsce wciąż stwarzały stare ośrodki dywersji ideologicznej, takie jak Radio Wolna Europa i Instytut Literacki w Paryżu. Analizowano również działalność placówek, które – podobnie jak miało to miejsce w przypadku KC – zajmowały się publikacją informacji pochodzących z samizdatów. W jednej z takich analiz wskazywano właśnie na „Kulturę” paryską jako czasopismo śledzące na bieżąco „rozwój ruchu wydawniczego w postaci samizdatów i innych publikacji, takich jak «Oktiabr», «SMOT», «Kontynent», «Kronika» z Moskwy, «Kronika» z Litwy i inne”¹⁴, oraz wymieniano „Zeszyty Samizdatu”, wydawane w Belgii przez Anthony’ego de Meeusa, i tygodnik „Russkaja Myśl”, redagowany w Paryżu przez Irinę Howaskoj Alberti, jako czasopisma zajmujące się publikacją tego typu materiałów. W ramach podejmowanych

¹⁰ *Ibidem*, Postanowienie o zakończeniu i przekazaniu sprawy do archiwum Departamentu I MSW, 23 VIII 1989 r., k. 20. Inwigilowaną „współpracownicą” Keston College mogła być Grażyna Sikorska, która wyjechała do Wielkiej Brytanii w 1974 r. po ukończeniu biologii na Uniwersytecie Śląskim. Pracowała naukowo w University of London, a następnie w latach 1979–1989 była pracownikiem naukowym w Keston College. W 1985 r. została zarejestrowana przez Wydział XI Departamentu I MSW pod numerem 92698 w kategorii „pełne zabezpieczenie”. AIPN, 2912/1, Kartoteka odtworzeniowa MSW w Warszawie, Karta EO-4/77 dotycząca Grażyny Sikorskiej z d. Latos.

¹¹ AIPN, 02071/27, Postanowienie o zakończeniu i przekazaniu sprawy do archiwum Departamentu I MSW, 23 VIII 1989 r., k. 20.

¹² *Dywersja ideologiczna* [w:] *Wielka encyklopedia powszechna PWN. Suplement*, red. B. Suchodolski i inni, Warszawa 1970, s. 117.

¹³ AIPN, 01521/1826, *Antykomunistyczne ośrodki dywersji ideologicznej na Zachodzie. Zarys organizacji, metod i kierunków działalności*, red. H. Koczyk, Warszawa 1980, s. 14.

¹⁴ AIPN, 01210/203, Analiza artykułów o charakterze antyrządzieckim opublikowanych w 1982 r. w paryskiej „Kulturze”, 12 II 1982 r., s. 215.

przez MSW działań mających na celu przeciwdziałanie ośrodkom dywersji ideologicznej przewidywano: ich rozpoznanie; przeciwdziałanie próbom inspiracji obywateli Polski przez te ośrodki; likwidowanie kanałów przetrzutu wrogiej literatury; ujawnianie i likwidowanie kontaktów obywateli polskich z ośrodkami dywersji; ujawnianie i rozpoznawanie wszelkich faktów dywersyjnej działalności obywateli polskich¹⁵.

Uwagi i wnioski

Rozpoczęcie rozpracowania Keston College przez MSW w 1979 r. trudno uznać za przypadkowe. W pierwszej kolejności rok ten kojarzony jest z czerwcową pielgrzymką Jana Pawła II do Polski. Z komentarza redakcyjnego zamieszczonego w kwartalniku „Religion in Communist Lands” (RCL) z 1979 r. wynika jednak, że Dział Badań KC intensywnie zajmował się sytuacją w Europie Środkowej jeszcze przed wyborem kardynała Karola Wojtyły na papieża. Specjalistami od spraw Polski i Czechosłowacji byli wówczas Alexander Tomský i Janet Curtis¹⁶; im też należy przypisać zwrócenie uwagi na łamach pisma na bieżącą sytuację w Polsce. Pontyfikat Jana Pawła II spotęgował zainteresowanie Polską i relacjami Kościoła z państwem komunistycznym. Sprawy dotyczące sytuacji społeczno-politycznej w tej części Europy znajdowały więc jeszcze większe odbicie w materiałach publikowanych w kolejnych numerach RCL. Uwagę polskiego wywiadu mógł także zwrócić stopień rozwoju organizacyjnego, jaki pod koniec lat siedemdziesiątych XX w. osiągnął Keston College, co wiązało się z jego stale rosnącym wpływem na opinię publiczną w Wielkiej Brytanii.

W edytowanym tutaj dokumencie pojawiają się dwa zakończenia. Ich treść wskazuje, że mógł on stanowić fragment korespondencji przesyłanej do różnych adresatów, np. do innych pionów MSW, ale także do zaprzyjaźnionych wywiadów krajów socjalistycznych. W pierwszym zakończeniu jest bowiem mowa o ewentualnym wytypowaniu osoby (duchowej lub świeckiej związanej z Kościołem) z posiadanej sieci agenturalnej, która byłaby w stanie przeniknąć do Keston College, w drugim zaś zawarta jest prośba o przekazanie danych dotyczących działalności ośrodka, „szczególnie w odniesieniu do Polski”. Prawdopodobnym odbiorcą takiego pisma był Departament IV MSW. W Indeksie obiektów tego departamentu Keston College, Centre for the Study of Religion and Communism, „Keston News Service” i RCL obok „Kultury” czy „Aneksu” zostały bowiem zaliczone do kategorii „zagranicznych ośrodków, organizacji i wydawnictw posiadających powiązania z polskimi środowiskami wyznaniowymi”¹⁷. Na możliwość skierowania tego pisma do którejś ze służb zaprzyjaźnionego kraju socjalistycznego wskazuje natomiast praktyka wymiany informacji między wywiadami państw bloku wschodniego na temat ośrodków dywersji ideologicznej. Keston College jest też wprost wymieniany jako jeden z takich ośrodków m.in. w dokumentach wywiadu bułgarskiego z 1974 i 1983 r.¹⁸

¹⁵ AIPN, 0296/73, t. 2, Sympozjum na temat zagrożenia kraju dywersją ideologiczno-polityczną i polityczno-operacyjnego systemu przeciwdziałania, 1974 r., s. 74–75.

¹⁶ *News from Keston College*, „Religion in Communist Lands” 1979, vol. 7, no. 1, s. 54.

¹⁷ AIPN Rz, 0021/7, Indeks obiektów Departamentu IV MSW, 1983 r., s. 214. W indeksie tym do dywersyjnych ośrodków zagranicznych zaliczono: Radio Wolna Europa, Głos Ameryki, Radio BBC, Deutsche Welle. *Ibidem*, s. 218.

¹⁸ AIPN, 0296/244, t. 3, Informacja dotycząca wrogiej działalności zagranicznych ośrodków religijnych i organizacji przeciwko Ludowej Republice Bułgarskiej i innym krajom socjalistycznym, 1974 r.,

Zestawienie informacji na temat rozpracowania ośrodka przez Departament I MSW pozwala na stwierdzenie, że plany kierownictwa wywiadu PRL zinfiltrowania Keston College zakończyły się niepowodzeniem. Nie udało się również poszerzyć wiedzy na temat tego ośrodka dzięki działaniom operacyjnym prowadzonym w sprawie krypt. „Circus”. Analiza zgromadzonych informacji, będących efektem obu etapów rozpracowania, wskazuje ponadto, że powstały one zgodnie z ustalonym schematem myślowym, przy pomocy którego w agencjach wywiadowczych państw bloku wschodniego tłumaczono funkcjonowanie tego typu ośrodków. Ponieważ stanowiły one swoistą recepcję koncepcji „swobodnego przepływu ludzi, idei i informacji”, sformułowanej podczas sesji Rady NATO w Brukseli w grudniu 1969 r., schemat ten uznawał działania prowadzone w tym duchu za „bezpośrednią, niekontrolowaną, ideologiczną i polityczną ingerencję w wewnętrzne sprawy państw socjalistycznych”¹⁹. W związku z taką interpretacją ośrodki badawcze takie jak Keston College były określane jako ekspozytury lub przykrywki obcych wywiadów.

O „profesjonalizmie” funkcjonariuszy Departamentu I MSW, którzy sporządzili dwie przywołane notatki na temat KC, świadczy charakter i sposób wykorzystania źródeł, z jakich korzystali. W obu notatkach, poza założeniem *a priori*, że KC jest „zakamuflowanym” ośrodkiem dywersji ideologicznej, nie pojawiają się bowiem żadne dane, które nie byłyby wcześniej publikowane w RCL, np. w dziale „News from Keston College”. W dziale tym regularnie omawiano np. plany wydawnicze, zmiany redakcyjne czy aktualną sytuację finansową organizacji, która utrzymywała się przede wszystkim z donacji prywatnych, aczkolwiek otrzymywała też środki finansowe, m.in. z Fundacji Forda czy Kirche in Not. W tym kontekście publikowany Załącznik dot[yczący] czołowych pracowników Keston College pozostaje wyjątkowo kuriozalną kompozycją. Wszystkie zawarte w nim informacje odnoszące się do Mavis King, Barbary Willems, Aleksandra Tomský’ego, Jane Ellis, Michaela Rowe’a, Alana Scarfe’a, Gretchen Capes, Janet Payton i Aljony Kożewnikowej są powieleniem krótkich notek na ich temat zamieszczonych w trzecim numerze RCL z 1978 r.²⁰ W wyniku mechanicznego przekopiowania tych informacji umieszczono w nim – obok osób kluczowych dla funkcjonowania KC – m.in. studentów odbywających w ośrodku staż. Na zasadzie „kopiuj i wklej” w dokumencie pojawiła się również – i to z błędem – lista tytułów serwisów informacyjnych rozpowszechnianych przez KC²¹. Przeczono natomiast, że nie doszło do planowanego w 1979 r. uruchomienia dwóch z nich: „Keston Documents” i „Keston Translations”. Na łamach RCL ukazywały się również zasady prenumeraty serwisów informacyjnych i pozyskiwania stypendiów, zapowiedzi organizowanych przez KC konferencji i spotkań oraz informacje na temat współpracy z innymi ośrodkami badawczymi. Tajemnicą nie były również składy takich gremiów związanych z tym czasopismem, jak: patroni, rada zarządu, rada programowa, redakcja, korespondenci itp.

s. 113; *ibidem*, Sprawka ob ideologiczeskoj podrywnoj diejatielnosti protiv NR Bulgarii wo wtorom podugodi 1983 goda, 1983 r., s. 279.

¹⁹ AIPN Rz, 00250/16, t. 1, L. Budzikowski, A. Wąsik, *Antykomunizm. Historyczny zarys form wal-ki z socjalizmem*, Warszawa 1977, s. 258–259.

²⁰ *News from Keston College*, „Religion in Communist Lands” 1978, vol. 6, no. 3, s. 195–196.

²¹ „We recently launched an important new stage in our information output. From now on the overall title of this output will be Keston Information and News Services, which subdivide into: (a) Keston Telex; (b) «Keston News Service»; (c) Keston Documents; (d) Keston Translations”. *News from...*, s. 266.

Krótkiego komentarza wymaga także przytoczona uwaga, że Keston College nie był zaliczany do głównych obiektów pozostających w zainteresowaniu Departamentu I MSW. Nie koresponduje ona zarówno z odczuciami, jak i informacjami, do których odwołują się osoby zaangażowane w działalność ośrodka²². W tym kontekście należy jednak odnieść się do dokumentu, który może stanowić argument potwierdzający punkt widzenia polskiego wywiadu. Chodzi o pismo pracownika Przedstawicielstwa KGB ZSRS przy MSW PRL gen. maj. Iwana Walko do dyrektora Departamentu III MSW gen. bryg. Krzysztofa Majchrowskiego z czerwca 1988 r. Generał Walko prosił w nim o nadesłanie posiadanych informacji na temat zachodnich ośrodków badawczych zajmujących się Związkiem Sowieckim i innymi państwami socjalistycznymi. Wśród wskazanych przez siebie ośrodków tego typu funkcjonujących w Wielkiej Brytanii nie wymienił jednak Keston College²³.

* * *

Publikowany dokument pochodzi z częściowo wybrakowanej jednostki archiwalnej zawierającej materiały wytworzone w związku z prowadzonym w Departamencie I MSW rozpracowaniem Keston College w latach 1979–1989. Teczka o sygnaturze IPN BU 02071/27 liczy 22 karty i zawiera: opis wstępny akt podlegających mikrofilmowaniu, wykaz dokumentów, karty E-15, postanowienia o założeniu teczki rozpracowania obiektowego oraz o zakończeniu i przekazaniu sprawy do archiwum Departamentu I MSW, Informację dot[yczącą] Keston College wraz z załącznikiem z 1982 r., Notatkę informacyjną dot[yczącą] form i metod działalności Keston College z 1988 r. oraz opis końcowy karty kieszeniowej (jacketu) nr J-12254.

Informacja dot[yczącą] Keston College powstała w Wydziale XI Departamentu I MSW. Jej treść wskazuje, że stanowi ona podsumowanie wyników pierwszego okresu rozpracowania ośrodka. Edycję przygotowano zgodnie z Instrukcją wydawniczą IPN. W dokumencie rozwinięto skróty pozasłownikowe, poprawiono błędy literowe i interpunkcyjne. Wyróżnienia w tekście oryginalnym zaznaczono za pomocą czonki wytłuszczonej. Opuszczono fragment tekstu zawierający adres jednej z wymienionych osób. Część osób czy wydarzeń – przede wszystkim mniej znanych – opatrzone przypisami.

²² W latach osiemdziesiątych XX w. pracownicy tej organizacji zdawali sobie sprawę, że znajduje się ona „na sporządzonej przez KGB liście niebezpiecznych dla bloku sowieckiego instytucji, groźniejszych niż Amnesty International, które miały być zniszczone wszelkimi sposobami”. Relacja Grażyny Sikorskiej, 12 XII 2017 r. (zbiory autora).

²³ AIPN, 0296/257, t. 1, Informacja dotycząca poszczególnych aspektów wrogiej działalności zachodnich ośrodków badawczych specjalizujących się w zgłębianiu zagadnień ideologii i kultury państw socjalistycznych, 1988 r., s. 317–329. Do ośrodków tego typu działających na terenie Wielkiej Brytanii przywołany dokument zalicza: School of Slavonic and East European Studies w Londynie; London School of Economics and Political Sciences; Institute of Soviet and East European Studies w Glasgow; Center for Russian and East European Studies w Birmingham; Center for Russian and East European Studies w Swansea; British Universities Association of Slavists; Russian and East European Studies Centre at Saint Anthony College in Oxford.

TEKST ŹRÓDŁA

1982 grudzień, Warszawa – Informacja na temat Keston College wraz załącznikiem dotyczącym czołowych pracowników Keston College opracowana w Wydziale XI Departamentu I MSW

Warszawa, dnia ...^agrudnia 1982 r.

Tajne

Egz. pojed[ynczy]

Informacja
dot[ycząca] Keston College

Keston College – pełna nazwa: Ośrodek Studiów nad Religią i Komunizmem. Założony w 1970 r. przez anglikańskiego pastora Michaela Bourdeaux¹, który pełni funkcję dyrektora. Siedziba **Keston College** znajduje się ok. 30 km na południowy wschód od Londynu, w okolicach miasteczka Farnborough w hrabstwie Kent. Adres: Keston College, Heathfield Rd. Keston, Kent BR2 6BA, tel. Farnborough 50116. Ośrodek posiada ekspozyturę w USA: Society for the Study of Religion and Communism.

Keston College jest zakamuflowanym w postaci instytucji naukowej ośrodkiem dywersji ideologicznej. Pełni funkcję obiektu przykrycia dla zdobywania (głównie w sposób nieoficjalny), gromadzenia i opracowywania informacji o działalności opozycji antysocjalistycznej w k[rajach] s[ocjalistycznych]^b oraz rzekomych prześladowaniach Kościołów, związków wyznaniowych i ludzi wierzących.

Ośrodek finansowany jest z dotacji kościelnych (anglikańskich i katolickich), subsydiów różnych fundacji brytyjskich i zagranicznych (np. Fundacji Forda), także z darów organizacji społecznych. Równocześnie opracowuje na zlecenie dokumentację i ekspertyzy społeczno-polityczne o sytuacji w k[rajach] s[ocjalistycznych], przyjmuje na odpłatne staże pracowników innych instytucji zainteresowanych badaniami nad „religią i komunizmem”. Zatrudnia stale ok. 20 osób, posiada bogatą bibliotekę, archiwum, organizuje okresowe seminaria i sesje naukowe poświęcone problematyce „religii i komunizmu”.

Oficjalnie Keston College reklamuje się, iż jest placówką naukową o charakterze religijnym (międzywyznaniowym) popieraną przez większość wyznań – anglikanie, protestanci, katolicy, metodyści, grekokatolicy, wyznanie mojżeszowe. Wobec brytyjskiej

^a Brak daty dziennej.

^b Tu i dalej skrót: KS, często z odmianą.

¹ Michael Bourdeaux (ur. 1934) – po ukończeniu szkoły w Truro studiował języki nowożytnie i teologię na University of Oxford. W 1959 r. był uczestnikiem pierwszego w historii programu wymiany stypendystów z ZSRS, organizowanego przez British Council. Od 1960 r. był duchownym Kościoła anglikańskiego, jednocześnie poszukiwał sposobów na nagłośnienie kwestii prześladowań osób wierzących w ZSRS. W 1969 r. był inicjatorem powstania Centre for the Study of Religion and Communism, określanego następnie jako Keston College. Kierował tą organizacją do przejścia na emeryturę w 1999 r. Opublikował ponad 30 książek, m.in.: *Faith on Trial in Russia* (1971); *Land of Crosses. Struggle for Religious Freedom in Lithuania* (1979); *Risen Indeed: Lessons in Faith from the USSR* (1983); *Growing Soviet Churches* (1987); *The Gospel's Triumph over Communism* (1991).

opinii publicznej używa się nazwy Keston College, pozorując w ten sposób rzekomo jego naukowy charakter. Działalność oficjalna Keston College praktycznie nie istnieje, a publikacje są trudno dostępne. W rzeczywistości działa na zlecenie i prowadzi selektywną prenumeratę swych wydawnictw.

Deklarowany przez ośrodek program działalności zakłada prowadzenie badań nad życiem religijnym w krajach komunistycznych w drodze gromadzenia, opracowania i rozpowszechniania informacji na te tematy. Faktycznie uprawia agresywny antykomunizm z pozycji klerykalnych na bazie „rzekomego” prześladowania Kościoła i ludzi wierzących w k[rajach] s[ocjalistycznych]. Ze swymi opracowaniami dociera do polityków, intelektualistów, naukowców i ośrodków masowego przekazu w krajach zachodnich. W tym celu zorganizowano sprawną służbę informacyjną, tzw. Keston Information and News Service, rozpowszechniającą następujące wydawnictwa:

- Keston Telex, serwis bieżących wydarzeń w k[rajach] s[ocjalistycznych];
- „Keston News Service”, biuletyn informacyjny;
- Keston Documentation (od 1979 r.), opinie, opracowania, prognozy;
- Keston Translations (od 1979 r.) – dokumentacyjny zbiór materiałów z k[rajów] s[ocjalistycznych].

Podstawowym periodykiem jest kwartalnik „Religion in Communist Lands”, wydawnictwo o charakterze dywersyjnym przedstawiające sytuację wewnętrzną w k[rajach] s[ocjalistycznych] na tle rzekomych prześladowań życia religijnego.

Po sierpniu 1980 r. odnotowano znaczne zaktywizowanie działalności Keston College, głównie w sprawach polskich. Opracowania ośrodka niejednokrotnie były źródłem informacji dla zachodnich, głównie brytyjskich, środków masowego przekazu. Podstawę opracowań sporządzonych przez Keston College stanowiły oceny sytuacji w Polsce dokonywane przez polityczne gremia „Solidarności” i emigracyjne ugrupowania antykomunistyczne. Po ogłoszeniu stanu wojennego ośrodek stał się aktywnym nośnikiem dywersyjnych wiadomości dla prasy o sytuacji w Polsce (m.in. rzekomych naocznych relacji o brutalności milicji, list internowanych itp.).

Ośrodek zdobywa informacje w drodze licznych, głównie nieoficjalnych i tajnych kontaktów z organizacjami kościelnymi w krajach socjalistycznych, różnymi ruchami religijnymi, często za pośrednictwem oficjalnych kanałów kościelnych, w tym Watykanu. Rutynową formą zdobywania wiadomości są informacje od przedstawicieli różnych wyznań odwiedzających k[raje] s[ocjalistyczne], a także od przedstawicieli związków religijnych przebywających czasowo na Zachodzie. Keston College współpracuje ściśle z podobnymi ośrodkami na Zachodzie (RFN, Francja, Włochy, USA, Kanada, Holandia, Belgia, Szwajcaria).

Charakter działalności ośrodka, zakamuflowane formy zdobywania informacji i powiązania z ośrodkami dywersji ideologicznej – wyraźnie wskazują na ścisłą współpracę ze służbami specjalnymi.

W związku ze znacznym zaktywizowaniem jawnie dywersyjnej działalności Keston College (szczególnie po sierpniu 1980) [oraz] ewidentnymi przejawami ingerencji w sprawy polskie, przede wszystkim na bazie rzekomych prześladowań przez władze PRL Kościoła i ludzi wierzących, istnieje konieczność wszechstronnego rozpracowania i dokumentowania działalności ośrodka, głównie jego powiązań z naukowymi centrami antykomunistycznymi i zachodnimi służbami specjalnymi.

Obiektywne trudności w dotarciu do Keston College, z uwagi m.in. na tajny wobec brytyjskiej opinii publicznej charakter działalności, stawiają przed nami zadanie rozważenia możliwości operacyjnego wprowadzenia do ośrodka sprawdzonego i związanego z naszym aparatem osobowego źródła informacji. Nasze rozpoznanie wskazuje, że akceptowaną przez Keston College osobą, z którą instytucja ta podjęłaby współpracę, mogłaby być osoba duchowna (ksiądz katolicki, również ewangelicki), a także osoba świecka związana z Kościołem i ugrupowaniami opozycyjnymi.

Z uwagi na powyższe prosimy o zbadanie i przeanalizowanie, na ile spośród Waszej sieci agenturalnej można by wytypować określoną jednostkę i po odpowiednim przeszkoleniu skierować w drodze kombinacji operacyjnej do Londynu celem przeniknięcia do Keston College.

Załącznik: wykaz czołowych pracowników Keston College.

Przesyłając powyższą informację do ewentualnego wykorzystania, prosimy o poinformowanie nas o posiadanych przez Was danych dot[yczących] działalności Keston College, szczególnie w odniesieniu do Polski.

W załączeniu wykaz czołowych działaczy Keston College.

Warszawa, dnia ... a grudnia 1982 r.

Tajne

Egz. pojed[ynczy]

Załącznik

dot[yczy]: czołowych pracowników Keston College

1. Michael Bourdeaux – dyrektor Keston College. Specjalizuje się w analizie sytuacji wewnętrznej Węgier, Rumunii i Polski. Wielokrotnie przebywał w Polsce jako turysta. Jego kontakty w Polsce: bp [Władysław] Miziołek², kierownictwo KIK, red[akcja] „Tygodnik[a] Powszechn[ego]”, członkowie Koła Poselskiego „Znak”.

2. Prof. Leonard Schapiro³ – znany sowietolog.

3. Peter Reddway⁴ – syn b[ylego] ambasadora W[ielkiej] Brytanii w Polsce. Znany ze skrajnie konserwatywnych, antykomunistycznych poglądów, sowietolog i dziennikarz.

² Władysław Miziołek (1914–2000) – święcenia kapłańskie przyjął w 1940 r., w latach 1957–1969 był rektorem Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie, a w latach 1969–1992 był biskupem pomocniczym archidiecezji warszawskiej. W okresie 1962–1989 był również przewodniczącym Ośrodka do spraw Jedności Chrześcijan, a od stycznia 1982 r. przewodniczył Prymasowskiemu Komitetowi Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i ich Rodzinom. Z ramienia episkopatu Polski kierował również komitetem organizującym pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w 1979 i 1983 r.

³ Leonard Schapiro (1908–1983) – w dzieciństwie mieszkał w Rydze i Sankt Petersburgu, do Wielkiej Brytanii powrócił z rodzicami w 1920 r. Podczas II wojny światowej był pracownikiem War Office oraz służył w brytyjskim wywiadzie. Przez wiele lat wykładał w London School of Economics jako profesor nauk politycznych specjalizujący się w sprawach rosyjskich. Był również związany z Information Research Department, Institute for European Defence and Strategic Studies oraz Institute for the Study of Conflict. Największą popularność przyniosła mu opublikowana w 1960 r. książka *The Communist Party of the Soviet Union*. W Keston College wchodził w skład Rady Zarządu.

⁴ Peter Reddaway (ur. 1939) – studiował w Cambridge, a następnie na Uniwersytecie Harvarda i Uniwersytecie Moskiewskim. Przez długie lata był wykładowcą w London School of Economics jako kierownik Kennan Institute for Advanced Russian Studies. W latach 1989–2004 był profesorem nauk

Współpracuje m.in. z „[The] Times” i Królewskim Instytutem Spraw Międzynarodowych. Posiada szerokie powiązania w kołach emigracji zagranicznej.

4. Christopher Cviic⁵ – korespondent „[The] Economist” ds. E[uro]p[er]y Wschodniej.

5. Janis Sapiets⁶ – znany ze szczególnie zjadliwych, antykomunistycznych komentarzy pracownik BBC – External Services.

6. Mavis King⁷ – od 1978 r. kierownik Działu Informacyjnego ośrodka. Była pracowniczka brytyjskiego MSZ (m.in. pracownik dyplomatyczny placówek w Wiedniu, Kairze, Bari, Treście i Moskwie). Mówi płynnie po rosyjsku, francusku i niemiecku. W Keston College zajmuje się zbieraniem i opracowaniem informacji.

7. Barbara Willems⁸ – z[astęp]ca Mavis King. Oddelegowana do pracy w ośrodku przez Mennonite Central Committee of USA and Canada (kierownictwo wyznania menonitów). Odpowiedzialna za „marketing” wydawnictw Keston College.

8. Jane Ellis⁸ – samodzielny pracownik naukowy, b[ył]y kierownik Działu Studiów ds. ZSRR. Aktywna w działalności ośrodka na teren[ie] USA.

9. Michael Rowe⁹ – w końcu lat 70. zajmował się problematyką Polski i NRD. Aktualnie kierownik Działu Studiów nad ZSRR. W czerwcu 1977 [r.] występował jako

politycznych i zagadnień międzynarodowych na George Washington University. Zasłynął także jako publicysta i współredaktor książek ukazujących wykorzystanie psychiatrii w sowieckim systemie represji: *Russia's Political Hospitals. The Abuse of Psychiatry in the Soviet Union* (1977) oraz *Soviet Psychiatric Abuse: The Shadow over World Psychiatry* (1984). W Keston College wchodził w skład Rady Zarządu.

⁶ *Woryginał*: Williams. Brak bliższych danych.

⁵ Christopher Cviic (1930–2010) – urodził się w Chorwacji, po ukończeniu studiów na uniwersytecie w Zagrzebiu w 1954 r. wyjechał do Wielkiej Brytanii. Pracował w BBC World Service i przez dwa lata prowadził badania w St. Anthony's College w Oxfordzie. W latach 1969–1990 pracował w „The Economist” jako korespondent ds. Europy Wschodniej i specjalista od zagadnień religijnych. Był również związany z Royal Institute of International Affairs jako wydawca „The World Today”. Regularnie publikował również w „The Tablet”. W Keston College wchodził w skład Rady Zarządu. W 1991 r. ukazała się jego książka *Remaking the Balkans*.

⁶ Janis Sapiets (1921–1983) – po zakończeniu II wojny światowej wyemigrował z Litwy i w 1947 r. osiadł w Wielkiej Brytanii. W 1950 r. został wyświęcony na pastora Litewskiego Kościoła Luterskiego. Wykładał na London University, od 1962 r. pracował również w Sekcji Rosyjskiej Radia BBC. Od 1970 r. pełnił funkcję kierownika studiów i informacji BBC World Service i wydawcy programów religijnych dla Związku Sowieckiego. W Keston College wchodził w skład Rady Zarządu.

⁷ Mavis King – w latach 1978–1980 jako kierowniczka Działu Informacji zajmowała się badaniami, polityką informacyjną oraz redakcją publikacji wydawanych w Keston College. Wcześniej zajmowała wiele stanowisk w Foreign and Commonwealth Office.

⁸ Jane Ellis (1951–1998) – od 1973 r. związana z Keston College (po ukończeniu studiów z literatury i języka rosyjskiego na Birmingham University). Była członkiem redakcji, wydawanego od 1973 r., pisma „Religion in Communist Lands”, a w latach 1981–1986 zajmowała stanowisko jego redaktora. W 1973 r. założyła, współpracującą z Keston College, organizację Aid to Russian Christians, której dyrektorem pozostawała do 1986 r. Zadaniem tej organizacji było świadczenie pomocy materialnej i duchowej prześladowanym chrześcijanom w ZSRS. Ellis była równocześnie specjalistką z zakresu działalności Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego w XX w. W 1986 r. ukazała się jej książka *The Russian Orthodox Church: A Contemporary History*.

⁹ Michael Rowe – ukończył filologię rosyjską i niemiecką na University of Cambridge, następnie studiował w Institute of Soviet and East European Studies na University of Glasgow. Z Keston College był związany w latach 1977–1991, zajmował się sytuacją Kościołów protestanckich w ZSRS. Publikował w tym czasie artykuły oraz redagował „Keston News Service” i „Frontier”. W 1980 r. wspólnie z Bourdeaux był redaktorem antologii *May One Believe – in Russia. Violations of Religious Liberty in the Soviet Union*.

„świadek obrony” w tzw. procesie Orłowa¹⁰ – antyradzieckim przedsięwzięciu propagandowym organizacji syjonistycznych w Londynie.

10. Alan Scarfe¹¹ – b[yl]y kierownik Działu Rumuńskiego, absolwent studiów teologicznych w Oxfordzie, studiował 2 lata w Rumunii (problematyka stosunków państwo–Kościół). W roku 1980 wykładał w ekspozyturze Keston College w USA zagadnienia religii w krajach socjalistycznych.

11. Janet Paynton¹² – absolwentka Durham University. Od 1978 r. pracuje w Dziale Europy Wschodniej. Współpracuje blisko z Działem Polskim.

12. Gretchen Capes¹³ – pracownik naukowy Oxford University, w latach 1978/[19]79 zatrudniona jako pracownik pomocniczy, nadal współpracuje z ośrodkiem.

13. Alyona Kojevnikova (Kożewnikowa)¹⁴ – starszy pracownik naukowy, kierownik biblioteki. Uczestniczy w przygotowaniu audycji religijnych Sekcji Radzieckiej Radia BBC.

14. Alexander Tomský¹⁵ – ur. 13 XII 1947 r. we Frydlandzie (CSRS), nar[odowość] czeska, ob[ywatelstwo] brytyjskie, zam. [...] London. Matka pochodzenia polskiego, ojciec – żydowskiego. Wyemigrował z CSRS po 1968 r. Ukończył studia filozoficzno-teologiczne na Uniwersytecie Londyńskim, przez kilka lat był wykładowcą w St. Joseph’s College, Beulah Hill, London SE 19. Zna biegle języki czeski i polski. Do roku 1981 publikował regularnie w prasie emigracyjnej polskiej i czeskiej, współpracuje z prasą katolicką i anglikańską w W[ielkiej] Brytanii. W Keston College pełni od 1981 r. funkcję kierownika Działu Europy Wschodniej. Żonaty, dwoje małych dzieci. Fanatycznie antykomunistyczny, bezpośrednio odpowiedzialny za aktywizację działalności inspiracyjnej ośrodka wobec mass mediów w sprawach polskich – po wprowadzeniu stanu wojennego w kraju. W[edług] posiadanych informacji pozostaje w bliskich kontaktach z dywersyjnymi ośrodkami emigracyjnymi („Aneks”¹⁶, Grupy

¹⁰ Jurij Fiodorowicz Orłow (ur. 1924) – rosyjski fizyk, w 1969 r. wszedł w skład powołanej z inicjatywy Andrieja Sacharowa Grupy Inicjatywnej Obrony Praw Człowieka w ZSRS. W 1976 r. był inicjatorem utworzenia Moskiewskiej Grupy Helsińskiej. W lutym 1977 r. został aresztowany, a następnie skazany na 7 lat kolonii karnej o zaostrożnym rygorze i 5 lat zesłania. W 1986 r., po wymianie na pracownika wywiadu sowieckiego, trafił do USA.

¹¹ Alan Scarfe (ur. 1950) – studiował teologię na University of Oxford, a w latach 1972–1975 na Romanian Orthodox Institute w Bukareszcie. W Keston College zajmował się redakcją „Keston News Service” oraz pełnił funkcję dyrektora generalnego. W 1986 r. rozpoczął posługę kapłańską w Kościele episkopalnym w Stanach Zjednoczonych. W 2002 r. został wybrany biskupem diecezji Iowa.

¹² Janet Paynton – stażystka w Keston College. Brak bliższych danych.

¹³ Gretchen Capes – stażystka w Keston College. Brak bliższych danych.

¹⁴ Alyona Kojevnikova (ur. 1943) – studiowała język rosyjski i literaturę na Melbourne University. Przez wiele lat pracowała w Sekcji Rosyjskiej Radia Wolna Europa. W latach 1978–1990 kierowała Działem Informacji w Keston College. Jednocześnie prowadziła cotygodniowe audycje w języku rosyjskim w Radiu BBC.

¹⁵ Alexander Tomský (ur. 1947) – w 1968 r. wyemigrował do Wielkiej Brytanii, gdzie studiował w London School of Economics oraz London Institute of Education. Z Keston College był związany w latach 1977–1986, kierował m.in. działem Europy Środkowej. Był ekspertem ds. sytuacji w Polsce i Czechosłowacji. W 1982 r. ukazała się jego książka *Catholic Poland*. W latach 1986–1990 był dyrektorem Kirche in Not w Wielkiej Brytanii.

¹⁶ Pierwszy numer kwartalnika „Aneks”, wydawanego przez Polskie Koło Naukowe przy uniwersytecie w Uppsali, ukazał się w 1973 r. Pismo stało się głosem tzw. nowej emigracji, która znalazła się na Zachodzie po 1968 r. W późniejszym okresie wydawane było również w Londynie. Redaktorem naczelnym był Aleksander Smolar, a do grona czołowych publicystów należeli: Leszek Kołakowski, Zygmunt Bauman, Maria Hirszowicz, Stanisław Gomułka, Włodzimierz Brus, Zbigniew Brzeziński, Eugeniusz

Robocze „Solidarności”¹⁷, Sekcja Polska BBC¹⁸, Studium Spraw Polskich¹⁹) i instytucjami sowietologicznymi.

Źródło: AIPN, 02071/27, k. 10–16, oryginał, mps.

Smolar, Stanisław Barańczak, Raymond Aron, Seweryn Blumsztajn, Samuel P. Huntington, Jacek Kuroń, Adam Michnik i inni.

¹⁷ Grupy Robocze „Solidarności” tworzono w Niemczech Zachodnich w środowiskach polskich emigrantów po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce. Organizowały one pomoc dla opozycji politycznej i podziemia solidarnościowego w kraju. Należały do nich m.in.: Grupa Robocza „Solidarność” Eschweiler-Aachen, Towarzystwo „Solidarność” z Berlina, Komitet Pomocy „Solidarność” z Moguncji i Solidarność Wolnych Polaków z Bawarii.

¹⁸ Sekcja Polska BBC – oddział British Broadcasting Corporation, w latach 1939–2005 nadawał w języku polskim serwisy informacyjne, audycje społeczne, kulturalne i historyczne.

¹⁹ Północno-Amerykańskie Studium Spraw Polskich (związane z Kongresem Polonii Amerykańskiej) zostało założone w 1976 r. Celem organizacji było wspieranie przemian demokratycznych w Polsce przez kontakty z politykami i przedstawicielami lokalnych struktur rządowych, pomoc dla opozycji w kraju oraz szeroko rozumianą politykę informacyjną. Na czele PASSP stanął Andrzej S. Ehrenkreutz. Wydawało anglojęzyczne pismo „Studium Papers”. Europejskie Studium Spraw Polskich zostało założone 15 IX 1979 r. w Paryżu na spotkaniu przedstawicieli polskich środowisk emigracyjnych. Na czele powołanej wówczas Komisji Organizacyjnej stanęli Stanisław Owsianko – przewodniczący, oraz Andrzej Balko, Stanisław Grocholski, Andrzej J. Kamiński, Marek Trokenheim, Zbigniew Wołkowski, Halina Zarychta – członkowie (AIPN, 0449/38, t. 2, Europejskie Studium Spraw Polskich, [1979 r.], s. 278). Naczelnym zadaniem ESSP, wyrażonym w „Deklaracji ideowej i programowej”, była „nieustępliwa walka o umożliwienie Narodowi Polskiemu suwerenności i pełnego korzystania z Deklaracji Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych, potwierdzonej postanowieniami KBWE w Helsinkach”. Pierwszy numer wydawanego przez ESSP „Biuletynu Informacyjnego” ukazał się w listopadzie 1979 r. Zebranie założycielskie ESSP w Wielkiej Brytanii odbyło się 1 II 1980 r. w siedzibie POSK w Londynie. Na czele organizacji stanął zarząd w składzie: Jan Radomyski, Antoni Pospieszalski, Aleksandra Stypułkowska i Stanisław Gomułka. Zob. AIPN, 0449/38, t. 2, Szyfrogram nr 790, 4 II 1980 r., s. 280.

STRESZCZENIE

Centre for the Study of Religion and Communism, potocznie określane jako Keston College, powstało w 1969 r. w Wielkiej Brytanii. Dzięki nawiązanym kontaktom w ZSRS i krajach bloku wschodniego oraz dbałości o rzetelność udzielanych informacji kierujący ośrodkiem Michael Bordeaux wraz ze współpracownikami szybko zbudowali renomę Keston jako wiarygodnego przekaziciela „głosu prześladowanych”. Jego rosnące znaczenie jako ośrodka opiniotwórczego przełożyło się na zainteresowanie nim służb wywiadowczych krajów komunistycznych, w tym polskiego Departamentu I MSW. Publikowany dokument zatytułowany „Informacja dot. Keston College” został wytworzony w 1982 r. w Wydziale XI tego departamentu i stanowi podsumowanie wyników pierwszego okresu rozpracowania ośrodka, które prowadzono od 1979 do 1982 r. Z treści źródła wynika, że funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa nie byli w stanie dotrzeć do osób związanych z Keston College, a zdobyte informacje stanowiły powielenie ogólnodostępnych danych na temat funkcjonowania tego ośrodka.

Słowa kluczowe: Keston College, Michael Bordeaux, Służba Bezpieczeństwa, Departament I MSW, ZSRS, kraje bloku wschodniego.

SUMMARY

The Center for the Study of Religion and Communism, colloquially referred to as Keston College, was founded in 1969 in Great Britain. Thanks to established contacts in the USSR and Eastern Bloc countries, and care for the reliability of the information provided, heads of the Michael Bordeaux center and colleagues quickly built Keston's reputation as a credible communicator of the "voice of the persecuted". Its growing importance as an opinion-forming center translated into the interest of intelligence services in communist countries, including the Polish Department of the Ministry of the Interior. The published document entitled "Information on Keston College" was produced in 1982 in Division XI of this department and summarizes the results of the first period of the center's development, which was conducted from 1979 to 1982. The content of the source shows that officers of the Security Service were not able to reach people associated with Keston College, and the information obtained was a duplication of the publicly available data on the functioning of this center.

Keywords: Keston College, Michael Bordeaux, Security Service, Department I of the Interior Ministry, USSR, Eastern Bloc countries.